

Katri Tulkki (toim.)

Sodan pitkä varjo

Lauri O. Th. Tudeer, Maija Åkerman-Tudeer ja Eva Tudeer
Kirjeenvaihto 1940-1943

Sodan pitkä varjo

Katri Tulkki (toim.)

Sodan pitkä varjo

Lauri O. Th. Tudeer, Maija Åkerman-Tudeer ja Eva Tudeer
Kirjeenvaihto 1940–1943

© 2018 Katri Tulkki

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-0096-9

Mummille ja Vaijalle

Sisällysluettelo

Saatesanat	9
Henkilökuvat	13
Lauri O. Th. Tudeer	13
Maija Åkerman-Tudeer	17
Eva Siikarla	21
TAUSTAA	27
Historian kehykset	29
Antrea	40
Kummilapsi	47
Lotta Tudeer	48
Den lilla heliga sångarlågan	63
Kaksi kirjastoa	68
Släkten Wijkander	71
Arnold ja Nadja	75
Långa Lillie	80
Olsonit	83
KIRJEET	87
Välirauha	89
Eva Tudeer	91
Maija Åkerman-Tudeer ja Lauri O. Th. Tudeer	117
Jatkosota - kesä ja syksy 1941	151
Eva Tudeer	153
Maija Åkerman-Tudeer ja Lauri O. Th. Tudeer	165
Jatkosota - kevät ja kesä 1942	221
Eva Tudeer	223
Maija Åkerman-Tudeer ja Lauri O. Th. Tudeer	233
Jatkosota - syksy 1942	291
Eva Tudeer/Siikarla	293
Toivo Siikarla	310
Maija Åkerman-Tudeer ja Lauri O. Th. Tudeer	311
Kirjallisuutta	347

Saatesanat

Isä kuului niiden 360 000 rintamasotilaan joukkoon, jotka kotiutettiin marraskuussa 1944. Sisareni oli tuolloin puolitoistavuotias. Hän oli ehtinyt kokea Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944 ennen avakuointia kummitädin hoiviin maaseudulle. Itse synnyin tammikuussa 1945. Edellisenä kesänä isä oli osallistunut Kannaksella venäläisten suurhyökkäyksen torjuntataisteluihin. Juhan nysyönä hän kirjoitti äidille ja kuvaili päivän tapahtumia: *”Ensin saattoi tykistö-tuli, josta erotti vain tasaisen jyminän, ja maan ja ilman tärisennän ja sen jälkeen tuli pommilaivue panssarilaivueen jälkeen, ja näiden jälkeen maataistelukoneet tykkeineen. Luuli melkein olevansa laivassa tai maanjäristyksen keskellä...”* (TS 24.6.1944) Isä sanoi, ettei ollut koko sodan aikana kokenut mitään vastaavaa.

Tavoitan vieläkin varhaislapsuudessa koetun tunteen siitä, että pinnan alla on jotain räjähdysaltista, jota pitää varoa. Sodan ajan kirjeisiin ja niiden taustoihin tutustuminen on ollut myös matka lapsuuden perheen syntyvaiheisiin. Se on tuonut konkreettisesti esiin, miten lähellä sota lapsuudessamme vielä oli. Sodan jälkeen oli myös yhteiskuntaelämässä jännitteitä ja epävarmuutta. Sodan varjo oli pitkä. Muistelimme luokkatapaamisessa syksyä 1956, jolloin aloitimme oppikoulun. Puheeksi tuli Porkkalan vuokra-alue, jonka Neuvostoliitto oli palauttanut Suomelle edellisenä keväänä. ”Porkkalan tunneli” oli tullut tutuksi meillekin matkustaessamme hiihtolomalle Saloon. Voin yhä kuulla räminän, kun junan ikkunoi-ta peitetään teräsluukuilla Kauklahden asemalla. Nyt tuntuu mahdottomalta ajatella, että Helsingin seudulla kivenheiton päässä Senaatintorilta sijaitsisi vieraan, meille vihamielisen valtion sotilastukikohta.

Viimeiset seitsemän vuotta olen työskennellyt sodan ajan kirjeiden parissa. Aloitin työn isän ja äidin kirjeistä. Ne on julkaistu monisteina perhepiirin käyttöön. *Kirjeitä Kannakselta 1944* valmistui joulukuksi 2011. Se sisältää isän kirjeet äidille venäläisten suurhyökkäyksen ajalta ja syksyn kotiuttamisvaiheesta. Pari vuotta myöhemmin valmistunut *Syväri-Helsinki 1943-1944* sisältää isän ja äidin kirjeenvaihdon helmikuusta 1943 huhtikuulle 1944.

Tämä kokoelma käsittää äidin ja hänen vanhempiansa Lauri O. Th. Tudeerin ja Maija Åkerman-Tudeerin (Vaijan ja Mummin) kirjeenvaihdon välirauhan ja jatkosodan ajalta. Näissä kirjeissä palataan siis aikaan, jolloin vanhempamme tutustuivat. Kirjeenvaihto oli vilkasta erityisesti jatkosodan sytyttyä kesäkuussa 1941. Silloin kirjeitä kulki viikossa vähintään yksi suuntaansa. Vaijan ja Mummin kirjeet lienevät kaikki tallessa. Äidin kirjeistä on sen sijaan arviolta puolet kadonnut. Hävikki on suurinta jatkosodan hyökkäysvaiheesta ja keväältä 1942. Tältä ajalta

on toistaiseksi löytynyt vain kolmetoista kirjettä. Puutetta paikkaa kolme Ketty Tudeerille osoitettua kirjettä. Kaikkiaan kirjeitä on noin 160.

Kesän 1939 äiti oli viettänyt perinteiseen tapaan vanhempiensa kanssa Antreassa. Hän valmistautui ensikonserttiin ja kävi päivittäin laulutunneilla opettajansa Hanna Granfeltin huvilalla Kuukaupissa. *"Olen täydessä työvauhdissa Hannan kanssa"*, hän kirjoitti Juhannuksen jälkeen Ketty-tädille. Elokuussa Mummin Saksassa asuva sisar Kaisa-täti vieraili tyttärensä kanssa Antreassa. Kätchen on myöhemmin muistellut tuota kesää ja erityisesti vierailuaan äidin kanssa Hannan luona. Kuukauppi sijaitsi soutumatkan päässä Vuoksen alajuoksulla, joten he olivat menneet sinne veneellä. Kätchen oli soutanut. Äiti oli lojunut perätuhdolla ja lukenut Kätchenin Saksan tuliaisina tuomaa Beethovenin elämäнкertaa.

Tuolloin oli vielä uskottu, että järki voittaisi ja sodan uhka väistyisi. Mutta 1. syyskuuta herättiin katkeraan todellisuuteen: Saksa oli hyökännyt Puolaan. Päivä oli perjantai. Seuraavana maanantaina oli Kaisa-tädin ja Kätchenin määrä lähteä S/S Oihonnalla kotimatkalle kohti Saksaa.

Ensimmäinen kirje on päivätty 25. toukokuuta 1940. Äiti on saapunut Tammi-saareen aloittaakseen työt "alemman palkkaluokan toimistoapulaisena" Karjaan sotilasläänin esikunnassa. Talvisodasta on kaksi kuukautta, Antrea on menetetty ja ensikonsertti siirtynyt hamaan tulevaisuuteen.

Kun jatkosota alkoi kesäkuussa 1941, äiti sai siirron vastaperustetun 17. Divisioonan esikuntaan. Sen mukana hän matkasi itärintamalle ja päätyi Vaasenin venäläiskylään Syvärille. Ensimmäinen jatkosodan ajalta säilynyt kirje on päivätty 8. elokuuta, samoihin aikoihin, jolloin divisioona oli ylittänyt vanhan valtakunnanrajan ja joutunut ensimmäisiin vakaviin taisteluihin. Äiti pesee pyykkiä erämaalammen rannalla ja hämmästelee koskemattoman luonnon kauneutta. Suomen armeijan sotilaallisen menestyksen nostama innostus tuntuu tarttuneen häneenkin. Kirjeen loppukaneetin puolusteleva sävy kuitenkin kertoo, että äiti on selvillä vanhempiensa varauksellisesta suhtautumisesta Itä-Karjalan valtaamiseen. Pian kirjeisiin ilmestyy uusi henkilö, luutnantti Siikarla. Sitten hän esiintyy niissä siinä määrin usein, ettei ilmoitus kihlauksesta ja avioliittoaikasta enää yllätä vanhempia. Häät vietetään 3. marraskuuta 1942 Oksasenkadulla.

Isä muistelee myöhemmin kirjeissään heidän yhteistä aikaansa Vaaseniin. Kun luvussa *Lotta Tudeer* jäljitän äidin sotaretken vaiheita, olen voinut tukeutua myös isän muisteluksiin sekä tietenkin 17. Divisioonan historiikkiin *Tammidivisioonan*, jonka tekijöihin isä kuului. Tarinaa täydentävät valokuvat Aunuksesta. Kaikki kuvat, myös kirjan kansikuva, ovat peräisin isän ja äidin kokoelmista, toisin sanoen siitä lapsuusajoilta tutusta nahkakantisesta albumista.

Mummi ja Vaija olivat jo varhain määritelleet suhteensa kansallissosialismiin ja Hitleriin. He olivat pitäneet etäisyyttä myös Suur-Suomesta haaveileviin aito-

suomalaisiin piireihin. Heillä ei ollut harhakuvitelmia sen enempää Hitlerin Saksasta kuin Stalinin Neuvostoliitostakaan. Tämä oli se tausta, josta he seurasivat tapahtumia suursodan rintamilla. Tästä näkökulmasta katsottuna Suomen lähen-
tyminen Hitlerin Saksaan ja aseveljeys Saksan kanssa vei Suomen väärälle puolel-
le rintamalinjoja länsivaltoja vastaan. Kirjeissä ei suoraan käsitellä politiikkaa,
mutta heidän näkemyksensä tulevat esiin monissa kirpeissä ja katkerissakin
kommenteissa.

Suomalaisen sivistyneistön piirissä esiintyneitä natsisympatioita on selitetty
historiallisilla yhteyksillä Saksaan ja saksalaiseen kulttuuriin. Mummin ja Vaijan
kohdalla vaikutus oli kuitenkin täysin päinvastainen. Heille kansallissosialismin
aatemaailma oli vastoin kaikkea sitä, mikä oli heille arvokasta saksalaisessa kult-
tuurissa. Synkkinä hetkinään Mummi palaa Heinrich Heinen runojen pariin ja saa
niistä lohtua. Kuten tunnettua, Heine kuului niihin saksalaisiin kirjailijoihin, joi-
den teokset paloivat ensimmäisten joukossa Berliinin kirjarovioilla.

Sitä mukaa kun Suomen suhteet Saksaan tiivistyivät, alkoi myös yleinen ilma-
piiri muuttua kansallissosialismia myötäileväksi. Muunlaisten näkemysten oli
vaikea päästä esiin varsinkin jatkosodan aikana, jolloin tiedonvälitys oli tiukasti
sotasensuurin valvonnassa ja vain harva sanomalehti rohkeni uhmata sitä. Joulun
alla 1941 Mummi purki tuntojaan: *"Synkät voimat vievät meitä sokeita ihmisiä
jonnekin, josta ei ainoakaan nyt elävä voi sanoa mitä tulee olemaan ..."* (MÄT
14.12.1941)

Huonojen uutisten joukossa oli hyviäkin. Sellainen oli tieto Viipurin ja Antrean
takaisinvaltaamisesta. Ensimmäiset silminnäkijähavainnot saatiin jo syyskuussa
1941, kun Ollan Mikko vieraili Antreassa. Hän tiesi kertoa, että Kusta' Anun huvi-
la on säilynyt, mutta ranta on raskaasti miinoitettu. Perhe seurasi antrealaisten
paluumuuttoa ja eli siinä mukana. Tämä kirjekokoelma päättyy vielä toiveikkai-
siin tunnelmiin: *"Kylä on täysin asuttu ja hyvin tullaan toimeen. Marttilan vehnä-
pelto oli suurenmoinen..."* (LT 20.12.1942)

Kokoelman viimeinen kirje on päivätty 31. tammikuuta 1943, samana päivänä,
jona Saksan 6. armeija antautui Stalingradissa ja Saksan vetäytyminen itärinta-
malta alkoi. Mummi ja Vaija odottavat äidin paluuta Syväriltä takaisin Helsinkiin.
Äiti odottaa esikoistaan ja on saanut virkavapaata toimestaan divisioonan esi-
kunnassa. Sodan saamasta käänteestä Mummi ja Vaija eivät vielä tiedä.

Kirjeiden taustaa olen käsitellyt melko laajasti etenkin niitä lukijoita ajatellen,
joilla on omaa sukupolveani etäisempi suhde Tudeerin perheen vaiheisiin ja sota-
aikaan. Samasta syystä olen myös esitellyt kirjeiden kirjoittajat ja kertonut hei-
dän sukutaustaan. Taustatyö tuotti runsaasti kiinnostavaa aineistoa ja houkutteli
tekijän aika ajoin myös sivupoluille. Jottei taustaluku olisi hajautunut liikaa, on
rönsyjä karsittu ja osa aineistosta sijoitettu kirjeiden alaviitteisiin. Lähdeviitteet
opastavat kiinnostuneita tarkemman tiedon jäljille.

Tytti ja Nöpö ovat lukeneet käsikirjoituksen. Heiltä olen saanut hyödyllistä palautetta sekä vahvistusta sille, että kirjeet voisivat kiinnostaa omaa perhepiiriä laajempaakin lukijakuntaa. Tytti on myös kääntänyt kirjeiden ranskankieliset osuudet suomeksi. Heidän lisäksi kiitän ystävääni Marjaa keskusteluista, jotka ovat vieneet työtä eteenpäin epäuskon hetkinä. Myös julkaisun nimi ”Sodan pitkä varjo” syntyi näiden keskustelujen pohjalta. Kiitän myös muuta lähipiiriäni, joka on vuosien mittaan joutunut kuuntelemaan juttujani uusista ”löydöistäni”. Kiitoksen ansaitsee myös hakukone Google. Ilman sitä olisin tuskin löytänyt kaikkea sitä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, joka nyt on ollut käytössäni.

Katajanokalla 31. tammikuuta 2018

Katri Tulkki

Henkilökuvat

Lauri O. Th. Tudeer

Helsingin yliopiston ylikirjastonhoitaja, professori **Lauri Oskar Theodor Tudeer** – Vaija - syntyi Helsingissä 28. helmikuuta 1884 esikoisena **Oskar Emil Tudeer** (1850-1930) ja **Ellen Wijkanderin** (1858-1930) perheeseen. Kreikankielen ja kirjallisuuden professori Emil Tudeer¹ oli monipuolinen kulttuurivaikuttaja ja suomalaisuuden edistäjä. Hän toimi lukuisissa kulttuurielämän yhteisöissä, kuten Suomalaisen Teatterin ja Kustannusosakeyhtiö Otavan johtokunnissa. Hän oli yksi aikakauskirja *Valvojan*² perustajista ja toimi sen kirjallisuus-, taide- ja teatteriarvostelijana, toimituksen jäsenenä ja päätoimittajana 1880- ja 1890-luvuilla. Emil Tudeer kuului siihen suomalaiseen sivistyneistöön, joka opetteli suomen kielen ja otti sen viralliseksi kielekseen. Käytännössä Tudeerin perhe oli kaksikielinen kuten tuon ajan ”kielenvaihtajaperheet” yleensäkin. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että tämä aikanaan tunnettu fennomaani oli lastensa lapsille Farfar³. Katso myös luku **Släkten Wijkander**.

Kirjoitettuaan ylioppilaaksi Helsingin Suomalaisesta Yhteiskoulusta 1902 Vaija ryhtyi opiskelemaan klassisia kieliä Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa (nykyinen Helsingin yliopisto). Hän suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon 1908. Isäänsä seuraten hän suuntautui yliopistouralle ja valitsi tutkimusalakseen antiikin Kreikan kulttuurin. Hänen antiikin rahoja koskeva väitöskirjansa⁴ sai kansainvälistä huomiota ja toi tekijälleen The American Numismatic Society:n ja The Royal Numismatic Society:n kunniajäsenyyden. Hän teki useita opinto- ja tutkimusmatkoja muun muassa Berliiniin, Pariisiin ja Lontooseen vuosina 1909-1914. Vaija vihittiin filosofian tohtoriksi toukokuussa 1914. Kuukautta myöhemmin Itävallan kruununprinssin ja hänen puolisonsa murha Sarajevossa käynnisti tapahtumasarjan, joka johti ensimmäiseen maailmansotaan 1914-1918. Sotavuosina Vaija jatkoi tutkimustyötään vastalöydetyin Sofokleen satyyrinäytelmän parissa. Tutkimus pätevoitti hänet kreikkalaisen filologian dosentiksi 1916.

¹ Perheen piirissä Oskar Emil Tudeeria kutsuttiin Emiliksi. Virallisissa yhteyksissä hänet tunnetaan nimellä O. E. Tudeer. Vastaavasti Vaija oli perheen piirissä Lauri ja virallisissa yhteyksissä Lauri O. Th. Tudeer.

² *Valvoja* oli liberaali kulttuuripoliittinen aikakauslehti, joka ilmestyi vuodesta 1881 alkaen. *Valvoja* otti kirjallisuuden ohella radikaalisti kantaa myös yhteiskunnallisiin asioihin kuten naiskysymykseen. Yhteiskunnan politisoituessa lehti oli lähellä nuorsuomalaisia.

³ Tosin käytännöt vaihtelivat. Joissain perheissä isovanhemmat olivat ukki ja mummi.

⁴ *Die Tetrachmenprägung von Syrakus in der Periode der signierenden Künstler*. Berlin. Druck von W. Pormetter. 1913. Sonderausdruck aus der Zeitschrift für Numismatik Bd. XXX. Varustettu seuraavalla omistuskirjoituksella: *Meinem Vater und Lehrer O. E. Tudeer in Liebe und Dankbarkeit gewidmet*.

Kuva 1. Tudeerin perhe 1916. Edessä Mummi, Maija-täti, Farmor, Farfar ja Ketty-täti sekä lapset Laura ja Eva. Takana Vaija, Aune-täti, Alf-setä, Lilli-täti ja Ossi-setä.

Mummiin Vaija tutustui Wiipurilaisessa osakunnassa. He menivät kihloihin elokuussa 1907⁵, kun Mummi oli lähdössä Pariisiin. Opiskelu ulkomailla merkitsi pitkiä eroja, sillä Mummi saattoi matkustaa Suomeen vain kesälomillaan. Joulun 1909 he sentään saivat viettää yhdessä Pariisissa, kun Vaija sattui sopivasti olemaan opintomatalla Berliinissä.

Tudeerin perheestä Mummi sai kodin, jota ilman oli jäänyt omien vanhempiensa kuoltua. Farfar tuki häntä myös taloudellisesti, mikä osaltaan teki mahdolliseksi ulkomaiset opinnot. Häät vietettiin 25. toukokuuta 1912 sulhasen kotona. Esikoinen **Laura Elina** syntyi seuraavana vuonna 16. maaliskuuta 1913. **Eva Marianna** syntyi kaksi vuotta myöhemmin 16. toukokuuta 1915 maailmansodan aikana. Sodan päätyttyä syntyivät **Ellen Katharina** 6. huhtikuuta 1920 ja **Arnold Oskar Theodor** 31. lokakuuta 1921.

Yliopiston kirjastosta (nykyinen Kansalliskirjasto) tuli Vaijan pääasiallinen työpaikka. Hän oli aloittanut kirjastossa vanhempana assistenttina 1918. Vuosina 1933-1954 hän toimi yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitajana. Näinä vuosina tieteellinen kirjastolaitos kasvoi ja monipuolistui. Helsingin yliopiston kirjasto, joka oli ollut Suomen ainoa tieteellinen kirjasto, sai rinnalleen muita tieteellisiä kirjastoja, kuten Åbo Akademin, Turun yliopiston ja Teknillisen korkeakoulun kirjastot. Helsingin yliopiston kirjasto kehittyi tieteellisten kirjastojen keskuks-

⁵ Kihlaus julkistettiin ilmeisesti vasta vuotta myöhemmin.

Kuva 2. Lauri O. Th. Tudeer

seksi. Samalla aika oli raskas. Sitä leimasi kirjaston tilan puutteen kärjistyminen sekä sotavuosien ja sotien jälkeisen ajan poikkeusolot.

Suuret suunnitelmat lisärakennuksesta kariutuivat talvisodan syttymiseen. Sotavuosina kirjaston toimintaa rajoitti henkilöstöpula ja kirjaston arvokkaimpien kokoelmien evakuointi maaseudulle turvaan pääkaupungin pommituksilta. Jatkosodan aikana kirjasto huolehti takaisinvalloittujen alueiden kirjasto-olojen järjestämisestä sekä miehitettyjen alueiden sotasaalisikirjojen järjestämisestä, luetteloinnista ja säilyttämisestä. Sotien jälkeen oli edessä tuhojen korjaaminen ja kirjastojen heikentyneiden toimintamahdollisuuksien parantaminen. Näinä vuosina tutkimustyöhön ei enää jäänyt aikaa. Yliopistoon Vaija kuitenkin palasi vielä hoitaessaan vt:na Kreikan kielen ja kirjallisuuden professuuria 1940-1944. Professorin arvonimen hän sai 1942.

Vaijalla oli laajat kansainväliset yhteydet. Hän edusti Suomea monissa ulkomaisissa tiede- ja kirjastoalan järjestöissä. Kansainväliset yhteydet avasivat hänelle näköalan myös Euroopan poliittiseen kehitykseen 1930-luvulla. Hän oli mukana myös suomalaisessa kulttuurielämässä mm. *Valvoja*-lehden päätoimittajana ja sen jälkeen *Valvoja-Ajan* toimituksen jäsenenä sekä Suomen Kansallisteatterin hallintoneuvoston ja johtokunnan jäsenenä 1925-1954. Suomen Rooman-instituutin synnyssä ja Villa Lanten renessanssihuvilan saamisessa sen sijaintipaikaksi Vaijan panos oli merkittävä.

Vaija kuoli 6. toukokuuta 1955 71 vuoden ikäisenä. Hän oli jäänyt eläkkeelle vain vuotta aikaisemmin. Huvudstadsbadet kiteytti hänen persoonansa ja elämäntyönsä seuraavasti: *"Lauri Tudeer intog en central ställning i vårt lands*

kulturliv som internationellt känd forskare, fint bildad humanist och åren 1933-54 som högsta chef för vårt nationalbibliotek, Universitetsbiblioteket.”⁶

Olin 10 Vaijan kuollessa. Vahvimmat muistot hänestä liittyvät Kytäjän kesiin. Mummi ja Vaija olivat innokkaita kalastajia. Verkot laskettiin melkein joka ilta ja nostettiin aamulla, jolloin lastenlapset pääsivät kukin vuorollaan mukaan ”kokkapainoksi”. Voin vieläkin nähdä varhaisen aamun järvellä. Mummi on airoissa ja Vaija kokoa verkkoja puikkariin. Aurinko säkenöi, kun ensimmäinen heikko tuulenvire rikkoo järven tyynen pinnan.

Vaijan sisarukset

FT, professori **Alf Emil Tudeer** (Alf-setä).

Puoliso: FM Aune Hellin Malinen (Aune-täti)

Lapset: Katri (Kaija), Leena, Eero ja Jaakko

LL, ylilääkäri **Oskar August Tudeer** (Ossi-setä)

Puoliso 1: Sairaanhoitaja Elvi Pauline Ekblom (Elvi-täti)

Puoliso 2: Aili Winter (o.s. Sjögren)

Lapset: Aino, Marianne, Irma, Erik ja Birgitta

Talousopettaja **Ketty Laura Maria Tudeer** (Ketty-täti)

Lastentarhanopettaja **Lilli Anna Almberg o.s. Tudeer** (Lilli-täti)

Puoliso: DI Osmo Eero Almberg (Eero-setä)

Lapset: Elsa ja Eva

FK, yliaktuaari **Maija Tudeer** (Maija-täti)

⁶ Huvudstadsbladet 7.5.1955. ”Prof. L. Tudeer död”

Kun kirjeenvaihto alkaa eletään toukokuun loppua 1940. Talvisodasta on kaksi kuukautta ja suursota Euroopassa laajenee. Saksan armeijan joukot etenevät kohti Pariisia. Viimeinen kirje on päivätty 31. tammikuuta 1943 - samana päivänä jona Saksan 6. Armeija antautuu Stalingradissa. Suursota on tullut käännekohtaan ja Saksan vetäytyminen itärintamalla alkaa.

Eva Tudeer on 25-vuotias musiikinopiskelija, jonka opinnot talvisota on keskeyttänyt. Jatkosota vie Evan Vaasenin kylään Syvärille. Miehitetyssä Itä-Karjalassa hän kohtaa sodan todellisuuden ja tulevan elämänkumppaninsa.

Lauri O. Th. Tudeerin ja Maija Åkerman-Tudeerin kirjeet tyttärelle heijastavat niiden suomalaisten sivistyneistöpiirien tunteja, jotka suhtautuvat kriittisesti kansallissosialismiin ja Hitlerin Saksaan samoin kuin ajatukseen Suur-Suomesta. Isä kirjoittaa Evalle myös työstään Helsingin yliopiston kirjastossa. "Onko tämä karhun taljan käsittelyä ennen sen nylkemistä?" hän kysyy, kun kirjastoon alkaa saapua vaunulasteittain sotasaaliskirjoja idästä.

Arkkitehti Katri Tulkki (1945) on toimittanut äitinsä Eva Siikarlan (os. Tudeer) ja isovanhempiensa sodanaikaisen kirjeenvaihdon.

